

РИЗИКИ НЕЗАДЕКЛАРОВАНОЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Райко В.Ф., Семенов Є.О.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків*

Трансформації та соціально-економічні перетворення, які відбуваються в Україні протягом останніх років, призвели до появи таких трудових відносин як незадекларована праця, тобто неформальна зайнятість людей у формальному секторі; зайнятість у неформальному секторі; приховування фактично відпрацьованого робочого часу та виплата заробітної плати «в конвертах»; не оформлена належним чином вторинна зайнятість осіб, які мають оформлені трудові відносини за основним місцем роботи.

Основними мотивами незадекларованої праці (НП) є отримання економічних та інституційних переваг роботодавцями, найманими працівниками, самозайнятими громадянами. Економічні переваги незадекларованої діяльності пов'язані з можливістю отримувати вигоду, ухиляючись від сплати податків та соціальних внесків, чи економити на виконанні вимог держави щодо безпеки та гігієни праці, щодо інших соціальних гарантій. Працівники, працюючи без оформлення трудових відносин, не можуть розраховувати на одержання соціальних пільг і гарантій. Разом з тим, як для учасників трудових відносин, так і для держави в цілому, є певні ризики, пов'язані з використанням НП: держава через зменшення податків не може надавати соціальні послуги (пенсії, субсидії тощо) та фінансувати безпеку, освіту, охорону здоров'я; роботодавцям загрожує кримінальна, адміністративна та фінансова відповідальність; робітники втрачають можливість одержання гарантованих законодавством оплати і пільг за несприятливі умови праці.

Однак, згідно зі ст. 43 Конституції України, працівник самостійно обирає вид трудових відносин з роботодавцем, на якого покладається низка обов'язків щодо працівника, у т. ч. і створення безпечних па нешкідливих умов праці. Відповідно до законодавства виконання робіт можливе як на основі трудових договорів, так і шляхом укладання цивільно-правового(ЦП) договору. В умовах незадекларованої праці досить поширено укладення ЦП договорів про виконання певної роботи. На цю форму трудових відносин не поширюється дія Закону України «Про охорону праці» та прийняті відповідно до них нормативно-правові акти. Але, зважаючи на незадовільний стан охорони праці та рівень травматизму (особливо у сфері будівництва, торгівлі) у жовтні 2017р. набули чинності норми законодавства про те, що страхуванню від нещасного випадку та у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності підлягають особи, які працюють на умовах цивільно-правового договору.

Для підвищення ефективності і дієвості зусиль для усунення наслідків НП в державі важливо розглянути питання розробки конкретних інформаційно-роз'яснювальних заходів серед громадян і суб'єктів господарювання щодо їх прав і обов'язків та підтримки на рівні держави пропозиції про тимчасове звільнення роботодавців від сплати внесків на соціальне забезпечення при створенні робочих місць у малому бізнесі.